

# Disciplinární řád československých legií na Rusi

Jakub Novák

*Masarykova univerzita, Právnická fakulta*

*E-mail: jakk.novak@mail.muni.cz*

## Disciplinary Code of the Czechoslovak Legion in Russia

### Abstract:

The legal system of the Czechoslovak legionnaires in Russia developed autonomously from the beginning of 1918 as a result of their separation from the headquarters in Europe. Although its central element was undoubtedly the military courts in several levels, there was also a system of disciplinary authority of commanders. This disciplinary system, after an attempt to adapt foreign regulations, specifically French and Russian, was ultimately built on an original disciplinary code created and approved by the legionnaires themselves. This article deals with the aforementioned legionary disciplinary code, which was used from the summer of 1918 until the evacuation of the legions from Siberia.

**Keywords:** Czechoslovak Legions; Military Disciplinary Code; Russian Civil War; military commanders' authority; disciplinary punishments

**Klíčová slova:** Československé legie; vojenský disciplinární řád; občanská válka v Rusku; pravomoci vojenských velitelů; disciplinární tresty

**DOI:** 10.14712/2464689X.2025.43

**Financování:** Text je výstupem projektu MUNI/A/1753/2024 Systém vojenských trestních soudů československé legie na Sibiři.

## 1. Úvod

Legionáři, českoslovenští dobrovolníci, kteří se vedením dějin neplánovaně zapojili do občanské války v Rusku, byli vlivem okolností nuceni vytvářet improvizovaný systém institucí a předpisů pro zajištění svého fungování.

Jedním z ústředních pilířů fungování vojska, ač dobrovolnického a s mnoha demokratickými, pro armádu nezvyklými prvky, bylo udržování disciplíny. Mimo systém soudů, který není předmětem této práce, tak vznikala též pravidla a systém disciplinárních trestů. Původně ruský disciplinární řád<sup>1</sup> byl postupně nahrazen nejprve francouzským a následně narychlo vytvořeným vlastním řádem. Ani jeden z těchto se ovšem neosvědčil, proto koncem jara 1918 započaly práce na plnohodnotném předpisu, který by se stal jasným a srozumitelným podkladem pro disciplinární trestání v rámci legií na Rusi. Předpis, který byl výsledkem těchto prací, nakonec obsahoval komplexní popis disciplinárních přestupků, trestů i řízení, stejně jako možnosti odvolání a otázky výkonu trestu. V řádu se promítaly zkušenosti s francouzským disciplinárním řádem, zejména nedostatky, pro které byl shledán pro prostředí legií nevhodným.

Tento článek se zabývá zavedením, obsahem a osudem zmíněného legionářského disciplinárního řádu, pročež používá jako zdroje primárně archivní záznamy Vojenského historického archivu (zejména korespondence a zprávy Právního odboru Odbočky Československé národní rady v Rusku), dochované soubory rozkazů a originální předpisy. Sekundárními zdroji pak jsou jednak obecné knihy zabývající se legiemi a jejich historií a jednak knihy týkající se bezprostředně legionářského práva (Soudnictví v čsl. vojsku na Rusi a v menší míře II. sjezd československého vojska na Rusi – události a dokumenty).

## 2. Československé legie v rozvráceném Rusku

Českoslovenští legionáři v Rusku, tou dobou ještě jako součást kolabující ruské armády,<sup>2</sup> započali své odpoutání z bojů východní fronty první světové války na přelomu let 1917 a 1918. Posledním významným střetem, kterého se zúčastnili, byla bitva u Bachmače<sup>3</sup> vybojovaná vítězně na začátku března 1918.

Československý armádní sbor se následně stal autonomní součástí francouzské armády<sup>4</sup> a s bolševickou vládou byl vyjednáán jeho přesun na západní frontu prostřednictvím dálnévýchodního přístavu Vladivostok.<sup>5</sup> Legionáři sice vyrazili vlaky po transsibiřské magistralé na východ, ovšem velmi brzy byli rozprostřeni po celé délce železnice napříč Sibiří. Následné zpomalení, často až zastavení transportu vedlo ke sporům s místními sověty,<sup>6</sup> které eskalovaly v tzv. čeljabinském incidentu 14. května 1918.<sup>7</sup>

<sup>1</sup> Pocházející již z pera prozatímní vlády, nikoli z carských či naopak bolševických předpisů.

<sup>2</sup> SVOBODA, V. *Soudnictví v čsl. vojsku na Rusi*. Praha: Památník odboje, 1924, s. 15.

<sup>3</sup> KLÍPA, B. – PICHLÍK, K. – ZABLOUDILOVÁ, J. *Českoslovenští legionáři*. Praha: Mladá fronta, 1996, s. 141.

<sup>4</sup> SVOBODA, *op. cit.*, s. 11.

<sup>5</sup> ORIÁN, E. (ed.). *Československá legie v Rusku (1914–1920) Díl I*. Praha: Epoque, 1900 a Naše vojsko, 2014, s. 13.

<sup>6</sup> KLÍPA – PICHLÍK – ZABLOUDILOVÁ, *op. cit.*, s. 170–172.

<sup>7</sup> 14. května 1918 došlo k incidentu, při kterém byl z vlaku vezoucího zajatce Ústředních mocností skrze nádraží v Čeljabinsku vyhozen kus železa na legionáře stojící na perónu. Jeden z nich, zasažen do hlavy, upadl do bezvědomí. Část legionářů, přesvědčená, že jejich spolubojovník byl zabit, zastavila vlak a viník byl na místě popraven. Místní sověť v reakci na to nechal zatknout deset z nich a následně též důstojníka vyslaného vyjednat jejich propuštění. Zbytek pluku odpověděl obsazením města a osvobozením zatčených. Přestože situace se obešla bez dalších obětí a incident byl se sovětskými úřady na místě urovnán, reagovala centrální bolševická vláda vystoupením proti legionářům, což ti naopak vzali jako potvrzení svých obav o nepřátelských úmyslech bolševiků. To vyústilo ve vypuknutí bojů mezi oběma stranami – první střet proběhl 24. května u Marjanovky. Viz např. KLÍPA – PICHLÍK – ZABLOUDILOVÁ, *op. cit.*, s. 173–176.

V následujících bojích se československým jednotkám podařilo obsadit magistrálu od Kazaně po Vladivostok<sup>8</sup> a po boku bělogvardějců<sup>9</sup> vytvořit protibolševickou frontu. Zhoršující se situace na bojišti<sup>10</sup> a úpadek morálky vedly na podzim roku 1918 k přesunu legionářů z přímých bojů k ochraně magistrály, i zde se ovšem potýkali s pravidelnými střety s komunistickými partyzány.<sup>11</sup>

Ještě předtím, na přelomu července a srpna 1918 proběhlo shromáždění delegátů legionářských jednotek, tzv. I. sjezd československého vojska na Rusi,<sup>12</sup> v rámci kterého došlo mimo jiné k přijetí několika předpisů představujících základ legionářského autonomního právního systému.<sup>13</sup> Tyto pak zůstaly v platnosti do převedení vojska pod armádu samostatného Československa na začátku roku 1919, výjimečně byly používány i dále do odjezdu legionářů z Ruska.<sup>14</sup>

### 3. Disciplinární předpisy legionářů v Rusku a jejich vývoj

Samostatná disciplinární pravomoc se začala u československého vojska v Rusku rozvíjet ještě před odchodem z Ukrajiny v důsledku absence vlastních soudů (v praxi u I. divize nebyly využívány a u II. divize ani ustaveny).<sup>15</sup> V této době měl být jako právní podklad používán ruský vojenský disciplinární řád vytvořený prozatímní vládou, ovšem ten v praxi vyšel rychle z užívání.<sup>16</sup> Pro nahrazení tohoto závažného nedostatku bylo v září 1917 rozkazem náčelníka štábu<sup>17</sup> zavedeno užívání částí francouzského disciplinárního řádu z r. 1913.<sup>18</sup>

Důvodem nahrazení ruského disciplinárního řádu byla jeho nepřiměřená mírnost, způsobená snahou prozatímní vlády o demokratizaci armády. Důstojníci z toho důvodu měli pravomoci natolik omezeny,<sup>19</sup> že předpis nebyl pokládán za efektivní v bojových

<sup>8</sup> ORIÁN, *op. cit.*, s. 13.

<sup>9</sup> Bělogvardějci – souhrnný pojem označující ruské (nikoli za samostatnost bojující či intervenující strany, jakými byli např. Ukrajinci, Finové či Poláci) protibolševické síly v rámci občanské války. Řadí se sem směs demokratických, umírněně levicových, monarchistických a kozáckých skupin, které často spojovala pouze nenávisť k bolševikům a nezávazně bojovaly i proti sobě navzájem.

<sup>10</sup> Rozhodující v tomto byl pád Kazaně do rukou rudoarmějců kvůli laxnosti bělogvardějských spojenců a z něj pramenící úpadek morálky na podzim 1918. Více viz MOJŽÍŠ, M. (ed.). *Československé legie 1914–1920*. Praha: EPOCH, 2017, s. 94.

<sup>11</sup> MOJŽÍŠ, *op. cit.*, s. 102.

<sup>12</sup> FIDLER, J. *Dějiny československých legií v datech*. Praha: Euromedia Group, 2019, s. 252–253.

<sup>13</sup> *Řády a resoluce I. sjezdu československého vojska* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014 [cit. 2025-03-06]. Dostupné na: [https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/04/13/96/rady\\_a\\_resoluce\\_1\\_sjezdu\\_ceskoslov\\_vojska.pdf](https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/04/13/96/rady_a_resoluce_1_sjezdu_ceskoslov_vojska.pdf).

<sup>14</sup> Posledním evakuovaným legionářským soudem byl divizní soud 3. divize, který Rusko opustil v srpnu 1920. Pořádek byl následně udržován důstojníky prostřednictvím disciplinárních pravomocí až do 2. září 1920, kdy odplouvá poslední oficiální transport československých vojáků z Vladivostoku. Viz FIDLER, *op. cit.*, s. 364–365.

<sup>15</sup> VHA, fond Sbírka důležitých dokumentů 1. odboje, ka. 1, Stav soudnictví v československém vojsku na Rusi, s. 1.

<sup>16</sup> SVOBODA, *op. cit.*, s. 14–15.

<sup>17</sup> Rozkaz náčelníka hlavního štábu č. 613 ze 26. září 1917. Viz VHA, fond Sbírka důležitých dokumentů 1. odboje, ka. 1, Stav soudnictví v československém vojsku na Rusi, s. 1.

<sup>18</sup> *Règlement sur la service intérieure des corps de troupe d'infanterie et du génie de 25ème Août 1913*.

<sup>19</sup> Důstojníci jednali „na vlastní zodpovědnost“ a v nejisté revoluční době se šířily obavy z následků jakékoli iniciativy v tomto směru. Zároveň většina disciplinárních pravomocí byla přenesena na soudy, což se ukázalo nefunkčním (SVOBODA, *op. cit.*, s. 14–15).

podmínkách.<sup>20</sup> Francouzský řád se ovšem nesetkal s přijetím o mnoho vřelejším, a to z přesně opačných důvodů – legionáři považovali některá jeho ustanovení za příliš omezující práva mužstva (např. možnost potrestat vojáka, aniž by byl nejprve vyslechnut). Zároveň nastávaly zmatky při výkonu francouzského předpisu v ruské řeči.<sup>21</sup> Na popud T. G. Masaryka, který se tou dobou nacházel v Rusku, tak začaly v prosinci roku 1917 práce na vlastním disciplinárním řádu, vytvořeném na základě francouzského.<sup>22</sup> Tento předpis byl publikován rozkazem v lednu 1918.<sup>23</sup> Disciplinární pravomoc byla v tomto období výjimečně doplňována též usneseními Odbočky Československé národní rady v Rusku (dále jen „OČSNR“)<sup>24</sup> – tak tomu bylo např. v případě usnesení týkajících se vylučování vojáků<sup>25</sup> a důstojníků<sup>26</sup> z vojska disciplinární cestou.

K další změně došlo v souvislosti s I. sjezdem československého vojska na Rusi,<sup>27</sup> který probíhal v červenci a srpnu roku 1918. Jelikož tento si kladl za cíl vytvoření komplexního právního základu pro fungování legionářů na Sibiři, došlo 28. července mimo jiné i ke schválení nového disciplinárního řádu.<sup>28</sup>

Tento předpis zůstal v platnosti po celý zbytek legionářské intervence na Sibiři, po reorganizaci vojska na začátku r. 1919 se jednalo spolu se Statutem polních soudů o jediný legionářský předpis, který nebyl rozkazem gen. M. R. Štefánika zrušen<sup>29</sup> během jeho cesty s československou vládní delegací na Sibiř.<sup>30</sup> V následujícím období postupně docházelo

<sup>20</sup> SVOBODA, *op. cit.*, s. 14–15.

<sup>21</sup> SVOBODA, *op. cit.*, s. 16.

<sup>22</sup> VHA, fond Sbírka důležitých dokumentů I. odboje, ka. 1, Stav soudnictví v československém vojsku na Rusi, s. 1.

<sup>23</sup> O tomto rozkazu jsou rozporuplné doklady – archivní dokument Stav soudnictví v československém vojsku na Rusi uvádí, že šlo o Rozkaz československému sboru č. 16 ze dne 19. ledna 1918, vzpomínky V. Svobody v knize Soudnictví v čsl. vojsku na Rusi naproti tomu tvrdí, že šlo o rozkaz č. 15 ze dne 19. ledna 1918. Soubor rozkazů je dochován v digitální knihovně Ministerstva obrany, ovšem v předmětný den vyšel pouze zcela nevýznamný rozkaz č. 9. Rozkaz č. 16 vyšel 15. února, ovšem jeho znění se nedochovalo (mezi rozkazy č. 15 a 17 je mezera). Rozdíl v datech je těžko vysvětlitelný, neboť čísla neodpovídají ani tehdy, pokud počítáme s možností rozdílu mezi juliánským a gregoriánským kalendářem (pak by muselo jít o 1. února 1918).

<sup>24</sup> Např. VHA, fond Ministerstvo vojenství – oddělení v Rusku, voj. správa – právní odbor, ka. 97, Prikaz čechoslovackomu korpusu č. 14.

<sup>25</sup> VHA, fond Ministerstvo vojenství – oddělení v Rusku, voj. správa–právní odbor, ka. 97, Usnesení praesidiální komise OČSNR o vyloučení z československého vojska dobrovolců ze dne 15. ledna 1918.

<sup>26</sup> VHA, fond Ministerstvo vojenství – oddělení v Rusku, voj. správa – právní odbor, ka. 97, Usnesení praesidiální komise OČSNR o přeložení, degradaci a vyloučení z československého vojska československých důstojníků ze dne 24. ledna 1918.

<sup>27</sup> *Řády a resoluce I. sjezdu československého vojska* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014, s. 38–43 [cit. 2025-03-06]. Dostupné na: [https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/04/13/96/rady\\_a\\_resoluce\\_1\\_sjezdu\\_ceskoslov\\_vojska.pdf](https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/04/13/96/rady_a_resoluce_1_sjezdu_ceskoslov_vojska.pdf).

<sup>28</sup> ŘEPKA, J. *II. sjezd československého vojska na Rusi – události a dokumenty*. Praha: Pokrok, 1928, s. 46–49.

<sup>29</sup> Výslovné vynechání těchto předpisů lze nalézt v §2 rozkazu č. 17 ze dne 28. února 1919. *Rozkazy čsl. vojsku na Rusi 1919–1920* [online]. Vojenský historický ústav Praha, s. 113 [cit. 2025-03-16]. Dostupné na: <https://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/view/uuid:aa693611-25a0-4c22-a737-80f8103432de?page=uuid:25c3e040-121f-11e8-8b6e-005056b73ae5>.

<sup>30</sup> Součástí této cesty byl rozkaz, publikovaný až po Štefánikově odjezdu, který rušil řadu autonomních legionářských institucí a předpisů. Viz VÁCHA, D. *Prokletá magistrála*. Praha: Epocha a Pražská vydavatelská společnost, 2019, s. 115–116.

k omezování disciplinární pravomoci velitelů a jejímu přenosu na soudy (zejména soudy plukovní),<sup>31</sup> ovšem tento předpis zůstal základem disciplinárního řízení v rámci československého vojska na Sibiři.

#### 4. Legionářský disciplinární řád

Legionářský disciplinární řád schválený v létě 1918 byl výsledkem kombinace jednání Sjezdu, zásahů Právního odboru OČsNR<sup>32</sup> a předchozích zkušeností s ruským a francouzským řádem.<sup>33</sup> Tyto zkušenosti se projevují hlavně v zavedení možnosti odvolání proti disciplinárnímu rozhodnutí (v textu řádu označováno jako „rozsudek“), omezení disciplinárních pravomocí nižších velitelů, omezení rozsahu přestupků, za které disciplinární tresty náležely a zavedení povinnosti výsledku obviněného.<sup>34</sup>

Řád se skládal z 22 paragrafů, přičemž první svým obsahem odpovídal spíše deklaraci účelu předpisu a představy ideálního chování mužstva a velitelů.<sup>35</sup> Druhý paragraf poskytoval obecnou definici disciplinárního deliktu jakožto každého porušení povinností plynoucích z disciplíny, vyjma těch, které lze posoudit jako trestné činy. Týž paragraf pak poskytl též demonstrativní výčet disciplinárních deliktů.<sup>36</sup> Nesystematicky bylo zvlášť v paragrafu devatenáct uvedeno jako další disciplinární delikt svévolné odvolání se co do viny.<sup>37</sup> Další omezení pak byla uvedena ve třetím paragrafu, který stanovil výčet deliktů, jež se nepočítají za disciplinární a jsou vyhrazeny plukovnímu soudu. Konkrétně šlo o:

1. Delikty stíhané trestními zákony;
2. Disciplinární delikty vyžadující přísnější trest, než jaký disciplinární řád umožňoval;
3. Politické delikty;
4. Porušení cti vojska;
5. Udělení trestu z jiného důvodu, než pro zájmy služby (disciplinární tresty neměly být udělovány pro soukromoprávní delikty);

<sup>31</sup> Např. Vojenský historický archiv Praha, fond Pomocné spisy OČsNR v Rusku, ka. 56, složka Odeslaná pošta, Dopis správce právního odboru inspektoru štábu československého armádního sboru ze dne 17. října 1918.

<sup>32</sup> V situaci, kdy na Sibiři OČsNR působila jako představitelka legionářské výkonné moci (po I. sjezdu byli její členové nepřímo voleni) fungoval Právní odbor jako jakási obdoba ministerstva spravedlnosti. Po celou dobu existence Právního odboru stál v jeho čele JUDr. Viktor Svoboda.

<sup>33</sup> VHA, fond Sbírka důležitých dokumentů 1. odboje, ka. 1, Stav soudnictví v československém vojsku na Rusi, s. 4.

<sup>34</sup> VHA, fond Sbírka důležitých dokumentů 1. odboje, ka. 1, Stav soudnictví v československém vojsku na Rusi, s. 2.

<sup>35</sup> *Řády a resoluce 1. sjezdu československého vojska* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014, s. 38 [cit. 2025-03-19]. Dostupné na: [https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/04/13/96/rady\\_a\\_resoluce\\_1\\_sjezdu\\_ceskoslov\\_vojska.pdf](https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/04/13/96/rady_a_resoluce_1_sjezdu_ceskoslov_vojska.pdf).

<sup>36</sup> Konkrétně se jednalo o neposlušnost ve službě, nesprávné či neochotné plnění příkazů, lenost, nedbalost, reptání, nedostavení se včas na službu, samovolné vzdání, hrubé chování ke spolubojovníkům, nesprávné hlášení či udání, zatajení své identity při spáchání přestupku, svévolná stížnost, poškození či ztráta věci do hodnoty 5 rublů, samovolné užití cizí věci do hodnoty 2 rublů, porušení pravidel výkonu trestu, vytváření sporů s civilním obyvatelstvem, schvalování deliktů, navádění k deliktům a (pouze v případě velitelů) projevy slabosti. *Řády a resoluce 1. sjezdu československého vojska* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014, s. 38–39 [cit. 2025-03-19]. Dostupné na: [https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/04/13/96/rady\\_a\\_resoluce\\_1\\_sjezdu\\_ceskoslov\\_vojska.pdf](https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/04/13/96/rady_a_resoluce_1_sjezdu_ceskoslov_vojska.pdf).

<sup>37</sup> *Op. cit.*, s. 42.

6. Průtahy v předložení odvolání z trestu.<sup>38</sup>

Zejména na odst. 4 je třeba poukázat, neboť přímo kolidoval se zavedenou praxí disciplinárního trestání vojáků vyloučením z vojska podle výše zmíněného usnesení OČsNR. Tato praxe zavedená v první polovině roku způsobovala značné problémy a toto ustanovení bylo zřejmě jedním z kroků, které měly napomoci k jejímu odstranění.<sup>39</sup> Čtvrtý paragraf poměrně obsažně stanovoval povinnost každého nadřízeného zakročit, popř. zatknout viníka disciplinárního přestupku či trestného činu, jakož i povinnost takový zákrok hlásit veliteli daného vojáka a plukovnímu soudu.<sup>40</sup>

Paragrafy pátý, šestý a sedmý se zabývaly disciplinárními tresty. Konkrétně první z nich stanovuje jednotnost těchto trestů pro všechny československé legionáře, druhý pak poskytuje jejich taxativní výčet. Poslední z jmenovaných paragrafů určoval omezení v délce některých trestů jmenovaných v šestém paragrafu. Byl-li vyžadován jiný trest, případ se automaticky dostal z oblasti disciplinární do pravomoci soudu.<sup>41</sup>

Předpis konkrétně jako disciplinární tresty stanovil tyto:

1. Důtka (ústní nebo písemná, soukromě nebo veřejně);
2. Odnětí výhod;
3. Nařízení nadstandardních prací (max. osmkrát);
4. Domácí vězení<sup>42</sup> (§ 7 omezuje horní hranici 30 dnů);
5. Prosté vězení<sup>43</sup> (§ 7 omezuje horní hranici 15 dnů);
6. Přísné vězení<sup>44</sup> (§ 7 omezuje horní hranici 8 dnů);
7. Zostřené vězení<sup>45</sup> (§ 7 omezuje horní hranici 8 dnů).

Následující dva paragrafy určovaly disciplinární pravomoc všech přímých nadřízených trestaného (§ 8) a podle postavení velitelů případně omezovaly rozsah trestů, které tito mohli udělit (§ 9) – velitelé pluků, jim odpovídající a vyšší pozice měly k dispozici tresty v plné výši, velitelé praporů a jim odpovídající hodnosti tresty vězení v délce o třetinu nižší a velitelé rot a částí jí na roven postavených tresty vězení v poloviční délce.<sup>46</sup>

Paragrafy deset až dvanáct se stručně věnovaly náležitostem disciplinárního řízení (nutnost přihlížení k závažnosti, povinnost vyslechu obviněného, vyhlásování trestů apod.),

<sup>38</sup> *Op. cit.*, s. 39.

<sup>39</sup> K tomuto více viz NOVÁK, J. Dishonourable discharge in the military criminal law of the Czechoslovak legion in Russia. *Herald of Legal History*, 2024, Vol. 4, No. 1, s. 43–63.

<sup>40</sup> *Řády a resoluce 1. sjezdu československého vojska* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014, s. 39 [cit. 2025-03-19]. Dostupné na: [https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/04/13/96/rady\\_a\\_resoluce\\_1\\_sjezdu\\_ceskoslov\\_vojska.pdf](https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/04/13/96/rady_a_resoluce_1_sjezdu_ceskoslov_vojska.pdf).

<sup>41</sup> *Op. cit.*, s. 39–40.

<sup>42</sup> Zadržený ve volném čase nesměl opustit bydliště.

<sup>43</sup> Zadržený stále vykonával běžná vojenská zaměstnání s výjimkou strážní a dozorové služby, ve volném čase byl uzavřen ve zvláštní místnosti.

<sup>44</sup> Zadržený nevykonával běžná vojenská zaměstnání, ovšem mohl být využit k pracím. Mimo tyto byl stále uzavřen ve zvláštní místnosti.

<sup>45</sup> Zadržený nevykonával běžná vojenská zaměstnání, byl neustále uzavřen ve zvláštní místnosti s tvrdým lůžkem a ob den dostával jako stravu pouze chléb a čaj. Tento druh trestu vyžadoval, aby trestaný před nástupem podstoupil lékařskou prohlídku.

<sup>46</sup> *Řády a resoluce 1. sjezdu československého vojska* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014, s. 40–41 [cit. 2025-03-19]. Dostupné na: [https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/04/13/96/rady\\_a\\_resoluce\\_1\\_sjezdu\\_ceskoslov\\_vojska.pdf](https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/04/13/96/rady_a_resoluce_1_sjezdu_ceskoslov_vojska.pdf).

paragrafy třináct a čtrnáct se věnovaly výkonu trestu a možnosti odkladu trestu.<sup>47</sup> Paragraf dvacet k tomuto doplňoval zásadní omezení, totiž že výkon disciplinárních trestů nesmí být na újmu zdraví trestaného.<sup>48</sup> Následující ustanovení, totiž paragrafy patnáct až devatenáct se zabývaly možností odvolání. Do tohoto nebyly nijak zapojeny soudy, které stály zcela mimo oblast disciplinárního trestání. K odvolání mohlo dojít co do viny i co do trestu (§ 15), podávalo se nejpozději do tří dnů od vyhlášení trestu (§ 17), ústně či písemně (§ 18) a to vždy k vyššímu veliteli (§ 16), přičemž odkladného účinku nabývalo pouze tehdy, bylo-li podáno ihned (§ 15). Odvolací instance byly dvě (§ 17) a, jak bylo zmíněno výše, svévolné odvolání co do viny bylo považováno za zvláštní disciplinární přestupek (§ 19).<sup>49</sup> Poslední dva nezmíněné paragrafy předpisu se týkaly zápisu trestu vězením do trestního rejstříku (§ 21) a možností jeho výmazu (§ 22). Nevymazaný záznam způsoboval, že takto potrestaný voják nemohl být povyšován (§ 21). Výmaz byl možný po 6 měsících bezvadné služby (výjimečně po 3 měsících) a to na základě žádosti potrestaného, popř. rozhodnutím velitele, který trest vyslovil (§ 22).<sup>50</sup>

Jelikož disciplinární trestání nebylo podmíněno detailními záznamy, jak tomu bylo například u legionářské justice, o konkrétním působení zkoumaného předpisu se nám dochovaly pouze velmi omezené informace. Jednak je zde fakt, že disciplinární řád byl považován za přijatelný i pro delegaci z nově vzniknuvšího Československa vedenou gen. Štefánikem, jak bylo zmíněno výše, což svědčí o všeobecném respektu k tomuto předpisu. Jednak na efektivitu disciplinárního trestání podle tohoto řádu naráží ve své knize opakovaně i Viktor Svoboda<sup>51</sup> a jednak se můžeme setkat s kusou korespondencí, zmiňující se o disciplinárním trestání.

Co se korespondence týče, je třeba podotknout, že se dochovala pouze ta týkající se reakcí Právního odboru na excesy z disciplinární pravomoci velitelů. Tak lze nalézt stížnosti na překračování pravomocí, co se týče závažnosti trestů udělovaných veliteli,<sup>52</sup> ze kterých se jeví, že šlo o běžný problém, který plynul zejména z praxe zažité během jara roku 1918, kdy měli důstojníci pravomoci výrazně širší. Nehledě na výše zmíněné, jak už bylo popsáno, tento disciplinární řád zůstal prakticky nezměněn v platnosti až do odjezdu legionářů ze Sibíře v létě roku 1920.

## 5. Závěr

V oblasti vojenského práva československých legií na Rusi je možno pozorovat rychlý vzestup dvoukolejnosti, kdy vedle sebe existují oddělené systémy disciplinárního řízení a trestního řízení. Zatímco trestní řízení podléhající vojenským soudům bylo podřízeno poměrně volné regulaci ve formě Statutu polních soudů, disciplinární řízení prošlo v první polovině roku 1918 postupným vývojem z jasných, ač nepraktických regulací ruského

<sup>47</sup> *Op. cit.*, s. 41.

<sup>48</sup> *Op. cit.*, s. 42.

<sup>49</sup> *Op. cit.*, s. 41–42.

<sup>50</sup> *Op. cit.*, s. 42.

<sup>51</sup> SVOBODA, *op. cit.*, s. 16–17.

<sup>52</sup> VHA, fond Pomocné spisy OČSNR v Rusku; ka. 56, složka Odeslaná pošta, Dopis předsedy právního odboru veliteli 7. pluku ze dne 15. října 1918. V jiném dopise kritizuje Viktor Svoboda takový exces u 9. střeleckého pluku, kde mělo dojít v krátkém časovém rozmezí až ke 22 případům – *Dopis předsedy právního odboru štábu armádního sboru ze dne 24. prosince 1918*. VHA Praha, fond Pomocné spisy OČSNR v Rusku; karta 56, složka Odeslaná pošta.



práva, přes nefungující francouzskou alternativu až k vlastnímu disciplinárnímu řádu. Tímto nejdříve nebyl řád zde zkoumáný, nýbrž hybridní prozatímní předpis, který byl zaveden formou rozkazu a přetrval pouze po několik měsíců.

Nový předpis, schválený v létě roku 1918 I. sjezdem československého vojska na Rusi, se stal efektivní kombinací zkušeností s předchozími disciplinárními řády a požadavků legionářského vojska. Obsahově byl dělen na dvacet dva paragrafů, ve kterých přiděloval disciplinární pravomoci, definoval disciplinární přestupky, určoval tresty, jakož i jejich omezení, nastavoval možnosti odvolání, definoval výkon trestu a stanovoval zapisování disciplinárních trestů do rejstříku, stejně jako možnosti jejich vymazání. O všeobecné spokojenosti s tímto předpisem – přestože existují záznamy o excesech – svědčí jak jeho pozitivní hodnocení předsedou Právního odboru OČsNR, tak jeho zachování po celou následující dobu působení legionářů na Sibíři, dokonce výslovně i po rozsáhlých reformách zavedených M. R. Štefánikem v tomto vojsku na začátku roku 1919.